

Рецензія на книгу

Богослов'я Павла як спосіб життя: погляд на процвітання людини у Христі

Pauline Theology as a Way of Life: A Vision of Human Flourishing in Christ. By Joshua W. Jipp. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2023. – 288 p.

Сергій ФЛЮГРАНТ

Українська євангельська теологічна семінарія, Київ, Україна

ORCID: 0009-0006-9814-2550

Джошуа Джипп – професор Нового Завіту та директор Центру богословського дослідження імені Карла Ф. Х. Генрі в Євангельській теологічній семінарії Трійці (Trinity Evangelical Divinity School). Він є автором багатьох книг, останні з яких: «Читання Євангелій як християнського Писання», «Месіанське богослов'я Нового Завіту» та «Спасенні вірою та гостинністю». Джипп також співредактор серії екзегетичних коментарів видавництва «Бейкер» (Baker Exegetical Commentary).

Тема процвітання знайома багатьом в Україні, особливо тим, хто був частиною харизматичних церков. Насправді всі вже давно втомилися від сентенції, що людина повинна «процвітати» в усьому, особливо в здоров'ї та фінансах. Таке «вчення» призводить до того, що віряни з часом розчаровуються в Бозі та перестають Йому довіряти. Зараз в Україні, де йде війна, де багато болю та страждань, тема процвітання і людського блага видається недоречною. Однак Джошуа Джипп все ж звертається до цієї важливої теми і фактично представляє біблійне вчення про «процвітання» – через призму листів апостола Павла. На його переконання, Павло глибоко розуміє, що процвітання людини залежить від мети її існування. Але на відміну від античних філософів, для більшості з яких найвище благо було кінцевою метою життя, для Павла єдине благо людини пов'язане з життям у Бозі через Ісуса Христа. І це життя слід розглядати в контексті всього, що оточує людину і з чим вона стикається, включно з відносинами з людьми та Богом, соціальною приналежністю, свободою і моральною активністю, прагненням до християнських чеснот, а також стражданням та навіть смертю.

У першому розділі професор Джипп показує, як традиційні підходи до Павлового богослов'я занадто часто зводять сенс апостолових послань до абстрактних ідей, тоді як його листи «втішають, докоряють, переконують і підбадьорюють – іншими словами, всі вони мають риторичну мету здійснити реальну трансформацію людини посеред його (Павлових) церков» (9). Насправді ж «богословський дискурс Павла завжди служить для того, щоб допомогти його церквам досягти мети – уподібнення особі Христа» (9). Тому Джипп намагається дати нарис богослов'я Павла, який допоможе висвітлити богословські роздуми апостола в світлі практичних питань про «добре життя», поставлених античними філософами та сучасними психологами.

Наступні два розділи описують, як античні філософи і сучасні позитивні психологи розуміють прагнення до людського «процвітання». Автор звертається до праць Цицерона, Сократа, Аристотеля та інших і показує, як вони розглядали «найвище благо» людського життя, описували необхідність розвитку людських чеснот й утверджували формування добрих стосунків між друзями та сім'єю, а також вчили готуватися до різних викликів, включно зі своєю смертю, та закликали до культивування добрих звичок, таких як, наприклад, дисципліна або піклування про власне тіло. Цікаво, що Джипп вбачає в цьому начебто загальне «пасторське піклування» (53) про людство з боку античних філософів. Він також намагається розглянути, як сучасна позитивна психологія описує людське прагнення до процвітання, посилаючись на праці Мартіна Селігмана, Джонатана Хайдта та інших. Дослідник знаходить багато спільного в роботах сучасних психологів та античних філософів на тему людського процвітання та «найвищого блага». Основні питання, які всі вони ставлять і розглядають, можна звести до п'яти:

1. Як допомогти людині, яка прагне до процвітання?
2. Як людині використовувати свої сильні сторони та розвивати свій характер?
3. Як будувати гарні стосунки з тими, хто тебе оточує?
4. Як негаразди та випробування в житті людини можуть допомагати їй розвиватися та зростати?
5. Які практики та вправи має виконувати людина, щоб досягнути «найвищого блага»?

У наступних розділах читач побачить, як Джипп використовує ці запитання у своєму дослідженні текстів Павла про «процвітання» і «найвище благо» людини.

Так, у четвертому розділі Джипп стверджує, що «Христос є єдиним найвищим благом для людства, оскільки Він один дає можливість людям бути частиною Божого життя» (88). Джипп використовує поняття трансцендентності і пов'язує його з воскресінням Христа. Для цього він бере до уваги низку текстів апостола Павла, таких як Филип'ян 3:2–16, 1 Коринтян 15:20–58, Римлян 1:18–32, 5:12–21, 7:7–25 та інші. Отже, виклики, з якими стикається людина, особливо страждання та смерть, долаються у Христі. Стара природа людини була знищена і розп'ята з Христом, щоб життя Христове могло тепер проявлятися в нас Духом Христовим

(Гал. 2:19–20, Рим. 6:5). Тому, якщо бачення Павла про процвітання людини і має спільні риси з античною філософією та позитивною психологією щодо найвищого людського блага, то лише частково.

П'ятий розділ присвячений питанню, як жити сьогодні посеред гріха, смерті та страждань. Джипп розмірковує над тим, що якщо людське процвітання для Павла передусім пов'язане з майбутнім, із життям воскреслого Христа, то як це життя впливає на нас сьогодні. Він пояснює, що жити життям воскреслого Христа зараз – це означає преобразити свідомість у Христі, бо тільки таке преображення веде до моральної трансформації та дозволяє людям думати, діяти і відчувати свою любов до Бога та поклонятися Йому. Тому мета людини – брати участь у житті Бога через єднання з Христом, і це не пасивний стан блаженства та спокою, а прагнення до активного зростання та відповідності характеру до Христа. Одним із важливих аспектів цього зростання є перетворення свого розуму на розум Христовий, через який людина може перемогти гріх та подолати виклики навіть смерті. Джипп пише: «Людина у Христі не тільки знатиме, що правильно, і робитиме те, що правильно, але й насолоджуватиметься, радітиме та переживатиме позитивні почуття, коли свідомо обиратиме добро» (134). Усе це веде віруючу людину до нової епістемології, яка тісно пов'язана зі смертю та воскресінням Христа. Джипп вбачає сильний зв'язок з епістемологією – як людина у Христі думає, та есхатологією, Божими діями, які ми бачимо у Христі та Духові Святому (142), з чого висновує, що людське процвітання має ґрунтуватися не лише на стосунках людини з Богом у Христі, але й на добрих стосунках з іншими людьми, особливо у Тілі Христовому. Ці стосунки, зокрема, передбачають прийняття різноманітних соціальних та етнічних ідентичностей. Автор пояснює це через теми, пов'язані з рабством, етнічною приналежністю, статусом жінки, безшлюбністю та шлюбом. Він стверджує, що бачення Павлом найвищого блага людини як життя у Христі є однаково доступним для всіх християн. Це дуже слушна думка у контексті тих непростих викликів, які мають віруючі у сучасному світі. Ба більше, можна з упевненістю сказати, услід за Джиппом: «Павлове бачення людського процвітання ґрунтується на глибокому переконанні, що ті, хто у Христі, процвітають лише разом – у Тілі Христовому» (193).

В останньому розділі Джипп обговорює, які конкретні практики сприятимуть висхідному розвитку віруючого – «людського телосу» (201). Розуміючи, що участь у житті Бога через особу Христа є найвищим благом для людства та есхатологічною реальністю сьогодення, люди повинні передусім зростати в характері Христа. Також важливо, щоб віруючі розвивали культуру щедрості та підтримки одне одного. Справжнє процвітання також приводить людину посеред її всіляких негараздів, у тому числі й тяжких страждань, до стійкої надії на обітницю воскресіння мертвих. З огляду на обставини в Україні, тема страждання видається дуже актуальною. Тож Джипп каже, що труднощі та випробування не є божественним покаранням чи формою суду над тими, хто у Христі. Бог проводить людину через страждання, щоб показати свою силу і зміцнити її

в характері Христа та надії на воскресіння. І остання практика, без якої не може бути справжнього процвітання, – це спільне поклоніння Триєдиному Богові. Отже, всі ці практики допоможуть нам процвітати у Христі та насолоджуватися життям у Бозі вже сьогодні.

На завершення хотілося б відзначити академічний стиль автора, з хорошими навичками екзегези та дослідження. Можливо, деякі місця у тексті (дуже довгі речення) і складна термінологія будуть заважкі для розуміння тим, хто не має богословської освіти. Але головне, що ця книга дає, на мою думку, біблійний погляд на істинне процвітання людини у Христі без тих крайнощів, які можна зустріти сьогодні в деяких сучасних християнських церквах.

Serhiy FLUGRANT

Ukrainian Evangelical Theological Seminary, Kyiv, UA

ORCID: 0009-0006-9814-2550

Надійшла до редакції / Received 12.03.2024

Прийнята до публікації / Accepted 25.03.2024